

Luokanopettajien alanvaihtoon vaikuttavat tekijät

Kasvatustiede
Opettajankoulutuslaitos
Kandidaatintutkielma

Rosa Viljanto

11.4.2024

Turku

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu
Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Kandidatutkielma

Oppiaine: Turun opettajankoulutuslaitos / Kasvatustieteiden tiedekunta

Tekijä: Rosa Viljanto

Otsikko: Luokanopettajien alanvaihtoon vaikuttavat tekijät

Ohjaaja: Lauri Lehtonen

Sivumäärä: 29 sivua

Päivämäärä: 11.4.2024

Opettajien alanvaihto on ilmiönä lisääntynyt yhä enemmän. Opettajien työhyvinvoinnin heikkenemisestä ja työuupumuksesta uutisoidaan tällä hetkellä runsaasti. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää luokanopettajien alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin syitä luokanopettajaopintoihin hakeutumiselle. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita myös siitä, millaisen kuvan luokanopettajaopinnot antoivat todellisuuden työelämästä.

Tutkimus toteutettiin laadullisena poikittaistutkimuksena. Tutkimusaineisto kerättiin sähköisen kyselylomakkeen avulla eräästä Facebook-ryhmästä loppuvuonna 2023. Aineisto koostui yhteensä 70 osallistujan vastauksista.

Tutkimustulosten mukaan opettajien alanvaihtoon olivat vaikuttaneet muun muassa työn kuormittavuus, työn joustamattomuus sekä haastava oppilasaines. Muita huomioitavia alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä olivat motivaation ja arvostuksen puute. Luokanopettajaopintoihin hakeutumiseen vaikuttivat yksilöiden aikaisemmat myönteiset kokemukset koulumaailmasta, kuten sijaisuuskokemukset tai erilaisten kerhotoimintojen ohjaaminen. Toisaalta osa tutkimukseen osallistujista oli päätenyt opiskelemaan alaa ikään kuin vahingossa. Enemmistö vastaajista totesi luokanopettajaopintojen antaneen epärealistisen ja harhaanjohtavan kuvan todellisesta työelämästä.

Tutkimustulokset vastasivat aiempien tutkimusten ja mittausten tuloksia. Alanvaihtoon vaikuttivat erityisesti opettajan työn kuormittavuus, työn joustamattomuus sekä haastava oppilasaines. Tutkimuksesta saatuja tuloksia voitaisiin hyödyntää opettajien työhyvinvoinnin kehittämisessä ja ylläpitämisessä. Tulokset olisivat myös tärkeitä huomioitavaksi esimerkiksi opettajan työhön kohdistuvien muutosten suunnittelussa sekä luokanopettajaopintojen sisällön suunnittelussa.

Avainsanat: työhyvinvointi, työuupumus, alanvaihto, luokanopettajan työn haasteet

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
1.1	Työhyvinvointi	6
1.2	Työuupumus	7
1.3	Alanvaihto	7
1.4	Luokanopettajan työn haasteet ja jaksamiseen vaikuttavat tekijät	8
2	Tutkimusongelmat	10
3	Menetelmä	11
3.1	Osallistujat	11
3.2	Tutkimuksen toteutus	12
3.3	Aineiston käsittely ja analyysi	13
3.4	Tutkimusetiikka	15
4	Tulokset	17
4.1	Alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä	17
4.2	Luokanopettajaopintoihin päätyminen	19
4.3	Opintojen luoma kuva todellisesta työelämästä	19
5	Pohdinta	21
5.1	Tulosten tarkastelu	21
5.2	Tutkimustulosten luotettavuus	22
5.3	Jatkotutkimus- ja hyödyntämisehdotuksia	24
	Lähteet	26
	Liitteet	28
	Liite 1. Tutkimuksen kyselylomake	28

1 Johdanto

Tässä tutkimuksessa selvitetään syitä siihen, miksi luokanopettajaksi valmistuneet ovat vaihtaneet alaa. Tutkimusaihe on ajankohtainen ja tärkeä muun muassa sen takia, että opettajan työn kuormittavuus, työuupumus ja opettajan ammatin luonteen muuttuminen ovat olleet esillä julkisessa keskustelussa ja tutkimuksen kohteena. Utisointi näistä aiheista on ollut viimeisten vuosien aikana kasvussa tai aiheista on puhuttu näkyvämmiin. Työn kuormittavuus, työuupumus sekä opettajan ammatin luonteen muuttuminen ovat tärkeitä teemoja myös silloin, kun selvitetään syitä sille, miksi luokanopettajat vaihtavat alaa. Opettaja-lehden julkaisussa (Tikkanen, 2018) kerrotaan opettajien kokeneen voimakasta uupumusta työssään. Lehden teettämässä kyselyssä opettajat nimeivät uupumuksen syiksi muun muassa kohtuuttoman suuret vaatimukset opettajaa kohtaan sekä liian suuren työmäärän saatavilla oleviin resursseihin nähden. Opettaja-lehden teettämä kysely paljasti myös, että vastanneista joka viides oli joutunut jäämään sairauslomalle työuupumuksen vuoksi. Helsingin Sanomien tammikuussa 2023 tuottamassa kyselyssä opettajat toivat kuormittuneisuuden lisäksi esille myös koronan aiheuttamat ongelmat esimerkiksi yhteisöllisyyden katoamisessa ja yksinäisyyden tunteessa. Kysely osoitti lisäksi, että opettajat ovat uupuneita etenkin oppilaiden lisääntyneen oireilun vuoksi. (Niemi, 2023.)

Opetusalan ammattijärjestö OAJ tuottaa joka toinen vuosi työolobarometrikyselyn, jonka avulla seurataan opettajien jaksamista työssään. Kysely on toteutettu kaikille opettajille eri kouluasteesta riippumatta, joten saadut vastaukset eivät kerro pelkästään luokanopettajien tilanteesta, mutta teemat ovat yleistettävissä myös luokanopettajien työhön. Työolobarometri osoittaa, että opettajista 37 %:n todettiin olevan uupumusriskissä. Oirehdinta näkyy työuupumuksena ja työn into koetaan vähäiseksi. Uupumusriskissä olevien 37 %:n lisäksi 10 % todettiin sijoittuvan vakavasti uupuneiden ryhmään. Lisäksi työolobarometrin tulosten mukaan opettajien jaksaminen on kääntynyt huonompaan suuntaan erityisesti niissä oppilaitoksissa, joissa resursseja ja rahoitusta on leikattu. (OAJ, 2021, s. 4, 32.) Kääriäisen (2018) tutkimuksen mukaan opettajien jaksamisen koettiin olevan koetuksella, jopa uupumuksen partaalla. Uupumuksen taustalta löytyi kolme yhdistävää tekijää: opettajien korkea työmoraali, opetussuunnitelman kunnianhimoiset ja epärealistiset tavoitteet sekä ammatin arvostuksen heikkeneminen.

Tutkimuksessa analysoidaan luokanopettajien alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä heidän omasta näkökulmastaan. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, miksi alaa vaihtaneet opettajat ovat alun perin hakeutuneet opettajankoulutukseen. Tutkimuksessa tarkastellaan myös, millaisen kuvan luokanopettajaopinnot ovat antaneet tutkimukseen osallistuneille todellisesta työelämästä. Aikaisempia tutkimuksia alanvaihtoon vaikuttaneista tekijöistä ei löydy, mutta aihetta sivuavia erilaisia haastattelututkimuksia löytyy jonkin verran. Enemmän alanvaihtoa aiheena oli tarkasteltu muutamissa tuoreissa pro gradu -tutkielmissa. Pro gradu -tutkielmat tukevat havaintoja opettajien työssä jaksamisen heikentymisestä. Esimerkiksi Mentilän pro gradu -tutkielmassa (2017) osallistujat kokivat ammattitaitonsa puutteelliseksi työn vaatimuksiin nähden sekä osoittivat työn kuormittavuuden olevan yhtenä syynä alanvaihdon taustalla.

Työterveyslaitoksen teettämässä tutkimuksessa (Kauppi ym., 2022, s. 3) todetaan opettajien työhyvinvoinnin heikentyneen vuoden 2016 opetussuunnitelman käyttöönoton myötä. Toisaalta aiempia tutkimuksia tarkastellessa jonkinasteista työuupumusta ja -tyytymättömyyttä on havaittavissa jo ennen vuoden 2016 opetussuunnitelman uudistusta. Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä -hankkeen mukaan vuonna 2013 alanvaihtoa harkitsevia opettajia oli noin 20 prosenttia, eli jopa joka viides opettaja, kun taas vuonna 2000 alanvaihtoa harkitsi vain 5–13 % opettajista (Jokinen ym., 2014, s. 35; Niemi, 2000, s. 177).

Tutkimuksen kannalta on tärkeää tarkastella aikaisempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia ja niissä esiintyneitä syitä ja ongelmakohtia opettajien alanvaihdon taustalla. Tästä tutkimuksesta saatuja tuloksia on kiinnostavaa verrata aikaisempiin tuloksiin, jotta voidaan havainnoida, ovatko ongelmakohdat pysyneet muuttumattomina vuosien ajan vai onko mahdollisesti syntynyt uusia ongelmia ja alanvaihdon syitä. Opettajien alanvaihdon taustalla vaikuttavia syitä on tärkeää tutkia, jotta työuupumusta pystyttäisiin ennaltaehkäisemään tulevaisuudessa. Työhyvinvointiin panostamisen on todettu näkyvän Suomen valtion ja oppilaitosten taloudessa poissaolojen ja eläkekustannusten vähentymisenä (Salovaara & Honkonen, 2013, s. 19). Tästä voidaan päätellä, että olisi tärkeää keskittyä kehittämään opettajien työhyvinvointia ja työympäristöä sekä ehkäisemään näitä uupumuksen aiheuttamia sairaspöissaoloja.

1.1 Työhyvinvointi

Työhyvinvointi käsitteenä on hyvin monimuotoinen. Työhyvinvointi määritellään työksi, jonka yksilö kokee mielekkäänä ja hyvinvointia tukevana sekä edistävänä työnä.

Työhyvinvointi voidaan jakaa neljään osa-alueeseen: henkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin sekä asennoitumiseen työtä kohtaan. Työhyvinvointiin sisältyvät myös ympäristötekijät, kuten työpaikan mahdolliset sisäilmaongelmat, ilmastointi, valaistus sekä ergonomiaan liittyvät tekijät. Myös työaika ja työn kuormittavuus liitetään osaksi työhyvinvointia. (Salovaara & Honkonen, 2013, s. 19.) Työhyvinvointi voidaan nähdä hyvin subjektiivisesti koetuksi terveyden- ja hyvinvoinnin tilaksi. Työhyvinvointiin voivat vaikuttaa niin fyysinen ja psyykinen terveydentilamme ja niiden myötä työkykymme, kuin myös työpaikan ihmissuhteet esimerkiksi työnantajan ja työntekijöiden välinen suhde. (Mäkikangas ym., 2017, s. 13.)

Työntekijän työhyvinvoinnin ja työtyytyväisyyden on todettu parantavan työssä suoriutumista. Suoriutuminen edellyttää kuitenkin riittäviä resursseja sekä tasapainoa työn vaatimusten ja hallinnan tunteen välillä. Hallinnan tunteen puuttuminen tai liiallinen työn kuormittavuus voivat johtaa pahimmillaan työstressin kärjistymiseen ja mahdollisesti työuupumukseen. Työhyvinvoinnin yhdeksi kulmakivistä on määritelty, että fyysinen ja henkinen työn rasittavuus ovat kohtuullisissa rajoissa. Työntekijää ja tämän työpanosta tulisi arvostaa sekä organisaation jäseniä kohdella tasapuolisesti ja oikeudenmukaisesti. (Pyöriä, 2012, s. 10–12)

Opettajien työhyvinvoinnin on todettu heijastuvan myös oppilaisiin. Huonon työilmapiirin on osoitettu vaikuttavan oppilaiden masentuneisuuteen ja psykosomaattiseen oireiluun. Nämä oirehdinnat lisääntyivät noin 15 %:ssa kouluissa, joissa työilmapiiri oli heikko. (Onnismaa, 2010, s. 25.) Opettajien työhyvinvoinnin tutkimuksessa on todettu, että työhön panostuksen ja työstä saatujen hyötyjen ollessa tasapainossa, on työuupuminen epätodennäköistä. Sen sijaan liiallinen kuormitus ja työn vähäinen arvostus edistävät työssä kyynistymistä. (Salovaara & Honkonen, 2013, s. 21.) Lisäksi arjen haastavien tilanteiden, kuten oppilaiden tuen tarpeen lisääntymisen ja tukitoimien puutteellisuuden on todettu vaikuttavan opettajien työhyvinvointiin heikentävästi (Kauppi ym., 2022, s. 61).

1.2 Työuupumus

Työuupumusta ei määritellä sairaudeksi, vaan tilaksi, joka lisää riskiä sairastua masennukseen, uni- ja päihdehäiriöihin sekä muihin stressin aiheuttamiin somaattisiin sairauksiin. Työuupumus on häiriötila, joka kehittyy pitkittyneen stressin myötä hiljalleen. Oireita ovat muun muassa uupuneisuus, vaikea väsymys, kyynistyminen työtä kohtaan sekä itsetunnon heikentyminen. (Uusitalo-Arola ym., 2022.) Uupumusasteinen väsymys, joka on usein työuupumuksen näkyvin oire, on seurausta työn kuormittavuudesta. Työuupumuksessa väsymys on kuitenkin niin kokonaisvaltaista ja jatkuvaa, ettei se liity enää pelkästään yksittäisiin työn aiheuttamiin kuormitushuippuihin (Mäkikangas ym., 2017, s. 107). Työn kuormitustekijöitä jaetaan työn kognitiivisiin, emotionaalisiin ja sosiaalisiin vaatimuksiin. Kognitiivisia vaatimuksia ovat esimerkiksi tiedon tuottaminen, tulkinta ja sen käsittely sekä muistaminen, joita opettajan työhönkin sisältyy. Sosiaalinen vuorovaikutus, josta opettajan työ isoilta osin koostuu, voi olla emotionaalisesti kuormittavaa etenkin, jos siihen liittyy kielteisiä tunteita tai jos työntekijä joutuu piilottamaan omia todellisia tunteitaan. Myös erilaiset työn eettiset vaatimukset, joita voivat olla muun muassa konfliktit ja arvoriidat, aiheuttavat kuormittuneisuutta työstä. (Mäkikangas ym., 2017, s. 73–77.)

Kasvatus-lehden teettämässä tutkimuksessa tarkasteltiin opettajien työhyvinvointia ja sen kehittymistä koronapandemian aikana. Samaisessa tutkimuksessa tarkasteltiin myös muun muassa sitä, miten työuupumus oli yhteydessä opettajien alanvaihtoaikeisiin. Tutkimus osoitti, että pandemia-aika lisäsi alanvaihtoajatuksia, mutta toisaalta havaittiin, että voimakas työn imu ehkäisi tällaisia ajatuksia. Kasvatus-lehden tutkimuksessa todettiin työuupumuksen lisääntyneen 2021 vuoden loppupuolella, jolloin osallistuneista opettajista työuupuneita erilaisten kriteerien perusteella oli 33 %. (Salmela-Aro ym., 2022.) Opettajien alanvaihtoaikeuksia yhteydessä työuupumukseen on tarkasteltu myös tuoreessa väitöskirjatutkimuksessa (Räsänen, 2023). Kyseisessä tutkimuksessa alanvaihtoon ja työuupumukseen vaikuttaneita tekijöitä todettiin olevan muun muassa työn arvostuksen puute, kuormittuneisuus sekä resursseihin kohdistuvat leikkaukset.

1.3 Alanvaihto

Identiteetin ja sen muutoksen nähdään olevan nykyaikana selvästi yhteydessä alanvaihtoon (Heikkilä, 2019, s. 12). Kyseisen artikkelin mukaan alanvaihto nähdään tapahtumaketjussa

seurauksena yksilön muuttuneelle identiteetille, jonka vuoksi identiteettityötä ja sen merkitystä tulisi korostaa koulutuksessa ja työelämässä. Suomessa opettajien alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä ei ole tutkittu kovinkaan paljoa. Toisaalta alanvaihtoa itsessään on tarkasteltu ilmiönä jonkin verran. Aiemmat tutkimukset ovat osoittaneet opettajien työuupumuksen lisääntyneen, mikä saattaisi olla yhteydessä työsuhteen päättämiseen. Suomessa on havaittu, että opettajaksi valmistumisesta viiden vuoden kuluttua alalla työskentelee enää vain noin 60 % opettajista (Kallioniemi ym., 2010, s. 27). Opettajien pysyvä alanvaihto ei kuitenkaan vielä vuonna 2010 ollut kovinkaan yleistä. Vain noin 10–13 % opettajista vaihtoi pysyvästi pois opetuslta. Sen sijaan opettajien todettiin siirtyvän muihin koulutusalan tehtäviin esimerkiksi julkishallintoon tai muihin opetusalaan läheisesti liittyviin työtehtäviin.

Alanvaihtoa ilmiönä tarkasteltaessa on todettava opettajien alanvaihdon olevan muissa maissa yleisempää kuin Suomessa. Opettajien alanvaihtoa ilmiönä on tutkittu laajemmin esimerkiksi Yhdysvalloissa. Yhdysvalloissa vuosittain jopa kolmasosa opettajista päätyy vaihtamaan alaa pysyvästi. (Kallioniemi ym., 2010, s. 31.) Tutkimuksissa fyysiset ja psyykkiset alanvaihtoon vaikuttavat tekijät esiintyivät melko samankaltaisina kuin Suomessa. Yhdysvalloissa lisäksi alanvaihtoon todettiin vaikuttavan myös alasta riippumattomat syyt, kuten perhe ja muut henkilökohtaisen elämän osa-alueet. (Carver-Thomas ym., 2017, s. 5.) Yhdysvalloissa opettajien alalta poistumiseen vaikuttivat myös huonot työolot, lomautusuhat, alhaiset palkat sekä uupuminen (Jokinen ym., 2014, s. 46).

1.4 Luokanopettajan työn haasteet ja jaksamiseen vaikuttavat tekijät

Luokanopettajan työhön liittyviä haasteita on monia, niin fyysisiä kuin psyykkisiäkin. Fyysisiin haasteisiin liittyvät esimerkiksi koulun mahdollinen huono sisäilma ja homeen aiheuttamat hengitystieoireet, kuuloon ja äänenkäyttöön liittyvät rasitustekijät sekä fyysisen väkivallan uhka. (Onnismaa, 2010, s. 14.) Opettajan työn psyykkisiä haasteita ja kuormitustekijöitä ovat muun muassa liian suuri työmäärä, arvostuksen puute, hankalat oppilaat ja erilaiset roolikonfliktit. Nämä tekijät ovat usein opettajien työuupumuksen ja koetun työstressin taustalla. (Onnismaa, 2010, s. 16.)

Kuten kaikilla aloilla, myös luokanopettajan työssä yhdeksi työn haasteista voidaan nähdä työstä palautuminen. Työ ei ole enää niin aika- ja paikkasidonnaista kuin ennen (Mäkikangas

ym., 2017, s. 127). Työ voi seurata opettajaa mahdollisesti myös kotiin esimerkiksi kokeiden tarkistuksena, oppituntien organisoimisena tai muuna suunnittelutyönä. Mäkikankaan teoksessa työstä palautuminen määritellään prosessina, jossa työn aiheuttamat psykologiset ja fysiologiset stressioireet lievittyvät tai poistuvat. Palautumista itsessään pidetään ensiarvoisen tärkeänä esimerkiksi edellä mainittua työuupumusta ehkäistäessä.

Opettajien työn haasteiksi ja uhaksi työhyvinvoinnille on todettu konkreettisia esimerkkejä. Tällaisia työhyvinvoinnin haastajia voivat olla muun muassa erilaiset vuorovaikutuksen ongelmat sekä kollegoiden että oppilaiden kanssa. Työssä jaksamiseen on todettu vaikuttavan myös työpaikkakiusaaminen ja joissakin tapauksissa opettajan seksuaalinen häirintä. Luokanopettajan työn haasteita tarkasteltaessa nostetaan esiin erityisesti haasteelliset oppilaat sekä heidän huoltajansa. (Salovaara & Honkonen, 2013, s. 161–187.)

Opettajien jaksamista ja siihen vaikuttavia tekijöitä on tutkittu ja seurattu OAJ:n joka toinen vuosi teettämän työolobarometrin avulla. Vuoden 2021 barometrissa todettiin opettajista noin 85 % tekevän töitä myös työajan ulkopuolella tai viikonloppuna. Työajan ulkopuolista työntekoa kertyi keskimäärin 18 tuntia viikossa opettajaa kohden (OAJ, 2021, s. 6). Lisäksi barometrin mukaan työn määrä oli kasvanut yhä edelleen vuoden 2017 mittauksista. 2021 vuoden tuloksissa 60 % opettajista koki töitä olevan määrällisesti liikaa. Huomioitavaa on myös se, että vakinaisessa työsuhteessa olevat kokivat määräaikaista enemmän, että töitä on liikaa. Samaisessa mittauksessa todettiin 42 % opettajista kokevan työn aiheuttamaa stressiä melko tai erittäin usein.

2 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää tekijöitä, jotka ovat johtaneet opettajaksi kouluttautuneiden alanvaihtoon. Tutkimuksessa tarkastellaan myös, miksi vastaajat ovat päätyneet opiskelemaan luokanopettajaksi. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, millaisen kuvan luokanopettajaksi opiskelleiden opinnot antoivat todellisuuden työelämästä ja -tehtävistä.

Tutkimuksen päätutkimusongelma on:

1. Mitä syitä luokanopettajaksi valmistuneet kertovat alanvaihdolleen?

Alatutkimusongelmia ovat:

1. Miksi vastaajat ovat päätyneet opiskelemaan luokanopettajiksi?

2. Vastasiko luokanopettajaopintojen antama kuva todellisuuden työelämää?

3 Menetelmä

Tutkimus toteutettiin laadullisen, puolistrukturoidun kyselylomakkeen avulla, joka laadittiin tätä tutkielmaa varten. Tässä luvussa esitellään tutkimukseen osallistujat sekä kuvataan tutkimuksen toteutusta tarkemmin. Lisäksi esitellään aineiston käsittelyä ja tutkimusetiikkaa.

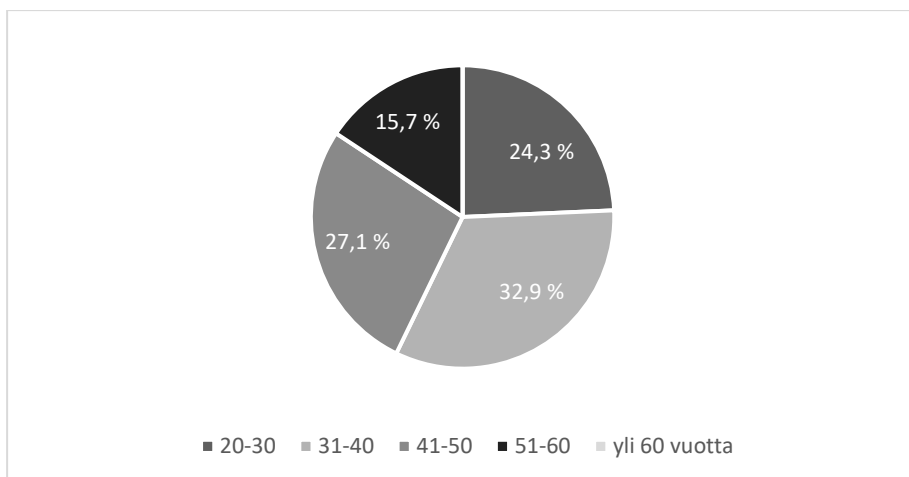
3.1 Osallistujat

Tutkimukseen osallistuivat jo luokanopettajaksi valmistuneet, mutta muualle työelämässä siirtyneet henkilöt. Kokonaisuudessaan tutkimukseen osallistui yhteensä 70 vastaajaa.

Vastanneista suurin osa eli 94 % (66 hlö) oli naisia. Miehiä tutkimukseen osallistui 6 % (4 hlö). Muita sukupuolia ei ollut edustettuna tässä tutkimuksessa. Lomakkeeseen vastaaminen toteutettiin täysin anonymina. Kyselylomakkeeseen vastaaminen ei edellyttänyt työkokemusta opetusosalta, joka saattoi madaltaa kynnystä osallistua tutkimukseen.

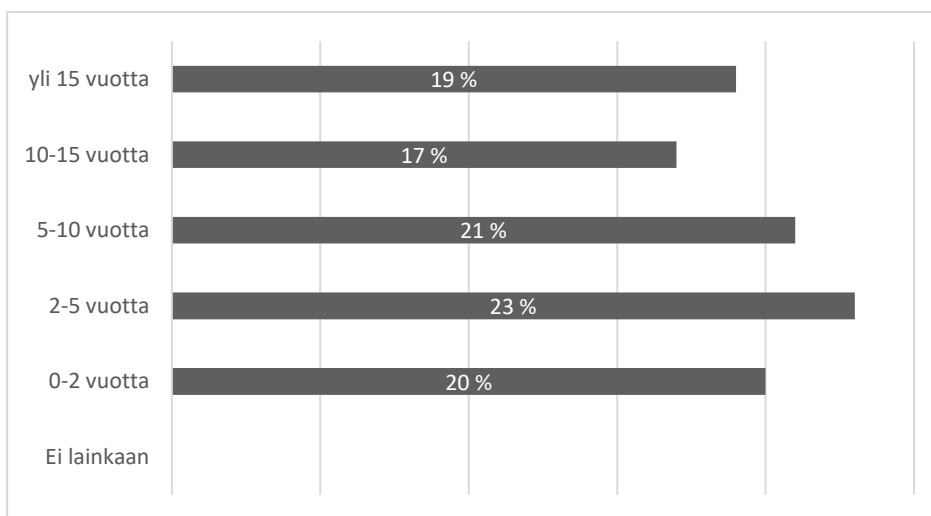
Lomakkeessa kuitenkin kysyttiin työkokemusta vuosissa, jotta saataisiin jonkinlaista kuvaa siitä, millaisista taustoista tähän täysin anonymiin kyselylomakkeeseen vastanneet henkilöt tulevat. Edeltävin perustein kyselylomakkeessa tarkasteltiin myös osallistujien ikää, jotta nähtäisiin millaiseen ryhmään tulokset ovat yleistettävissä. Lisäksi alanvaihtoa tarkasteltaessa kyselylomakkeella selvitettiin myös vastaajien nykyinen ammatti. Kyselylomakkeeseen oli virheellisesti osallistunut myös sellaisia henkilöitä, jotka työskentelivät tälläkin hetkellä luokanopettajina. Nämä vastaukset jätettiin huomioimatta tulosten analysointivaiheessa.

Tutkimukseen osallistujien ikäjakauma jakautui melko tasaisesti. Yli 60-vuotiaita opettajia ei osallistunut kyselylomakkeeseen vastaamiseen ollenkaan, mutta muut ikäryhmät ovat tasaisesti edustettuna. Eniten kyselylomakkeeseen vastasi 31–40-vuotiaat henkilöt: tämä näkyy kuviossa 1.

Kuvio 1. Kyselyyn vastanneiden ikäjakauma

Kyselylomakkeessa tarkasteltiin myös vastaajien työkokemusta luokanopettajana vuosissa. Vastausvaihtoehdot sijoittuvat ”ei lainkaan” ja ”yli 15 vuotta” välille (Liite 1). Tulokset jakautuivat tasaisesti, sillä jokainen vastausvaihtoehto oli edustettuna noin 20 prosenttisesti (Kuvio 2).

Kuvio 2. Vastaajien työkokemus luokanopettajana työskentelystä vuosissa

3.2 Tutkimuksen toteutus

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena poikittaistutkimuksena, puolistrukturoidun sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kyselylomake valikoitui aineistonkeruun menetelmäksi, koska sen avulla mahdollistettiin vastaajien määrän maksimointi sekä osallistumisen vaivattomuus, nopeus ja yksinkertaisuus (Hirsjärvi ym., 2009, s. 195). Kyselylomake rakennettiin

Webropol-työkalulla ja sen kysymykset oli laadittu tätä tutkielmaa varten. Kyselylomake esitettiin neljällä täysin ulkopuolisella henkilöllä. Tällä varmistettiin, että kysymykset olivat ymmärrettäviä eivätkä tulkinnanvaraisia. Esitestauksella pyrittiin lisäämään kyselylomakkeen ja saadun aineiston luotettavuutta. Kyselylomake sisälsi sekä avoimia kysymyksiä että strukturoituja vastausvaihtoehtoja. Yhteensä kysymyksiä oli yhdeksän, joista neljä oli avoimia kysymyksiä ja loput sisälsivät erilaisia vastausvaihtoehtoja. Kysymyksillä pyrittiin selvittämään muun muassa vastaajien ikää, sukupuolta sekä työkokemuksen määrää luokanopettajana vuosissa. Avoimilla kysymyksillä selvitettiin tarkemmin esimerkiksi opettajankoulutukseen hakeutumisen syitä sekä alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä (Liite 1). Avoimia kysymyksiä oli perusteltua hyödyntää tässä tutkimuksessa, sillä tutkittava aihe oli laaja ja vastaukset ennalta arvaamattomia (Cohen, 2018, s. 475).

Kyselylomake jaettiin Facebook-ryhmässä, joka oli alanvaihtoa suunnitteleville opettajille suunnattu suljettu ryhmä (*OPEN options*). Ryhmässä oli tutkimuksen toteutushetkellä joulukuussa 2023 noin 9700 jäsentä. Kyselylomakkeeseen johtava linkki pidettiin avoimena joulukuun 2023 alusta tammikuun 2024 loppuun. Facebook-ryhmää hyödynnettiin tässä tutkimuksessa vastaajien maksimoimiseksi, sillä tällainen menetelmä mahdollisti suuremman otoskoon kuin esimerkiksi perinteinen haastattelu, joka olisi tässä tapauksessa vienyt huomattavasti enemmän aikaa (Cohen, 2018, s. 355). Lisäksi kyselyn toteuttaminen täysin anonymina saattoi mahdollistaa tutkimukseen osallistumisen matalammalla kynnyksellä. Kyselyn jakaminen kyseiseen ryhmään rajasi automaattisesti jo tutkimuksen otosta, sillä voidaan pitää oletettavana, että kaikki ryhmän jäsenet olivat opiskelleet opettajiksi, osa myös mahdollisesti työskennellyt kyseisessä ammatissa. Tutkimuksessa tarkasteltiin jo alaa vaihtaneita henkilöitä, joten tutkielman mielekkyyden kannalta kohdejoukoksi valikoitui tällainen ryhmä, jossa jokainen osallistuja oli jo aiemmin jollakin tavalla pohtinut alanvaihtoa (Ronkainen ym., 2013, s. 114).

3.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Tässä tutkimuksessa aineisto käsiteltiin aineistolähtöisenä sisällönanalyysina, hyödyntämällä teemoittelua ja luokittelua, sillä kyselylomake sisälsi pääosin avoimia kysymyksiä. Teemoittelulla pyrittiin aineiston pilkkomiseen ja ryhmittelyyn eri aihepiirien mukaan, mutta syntyneiden ryhmien lukumäärällä ei ollut merkitystä, sillä kyseessä oli laadullinen tutkimus (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 106). Tässä tutkimuksessa vastauksista muodostettiin ryhmiä,

jotta voitiin tarkastella vastausten samankaltaisuutta ja eri aihepiirien esiintymistä. Alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä tarkasteltaessa hyödynnettiin kuusiportaista Likert-asteikkoa. Vielä ennen analysointia aineistosta poistettiin kyselylomakkeen 8. kysymyksen kohdalta vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa”, sillä näitä vastauksia ei haluttu huomioida tuloksissa (Liite 1). Asteikko muutettiin 1–5 välille, jonka jälkeen saatiin muodostettua vastauksille keskiarvot, jotka ovat esillä kuviossa 3.

Perinteinen käytetty analyysimenetelmä laadullisissa tutkimuksissa on yleensä sisällönanalyysi. Sisällönanalyysissa voidaan käyttää erilaisia menetelmiä, kuten luokittelua ja teemoittelua. (Tuomi & Sarajärvi., 2018, s. 91.) Sisällönanalyysissa olisi voitu hyödyntää tietokoneohjelmia, kuten ATLAS:ta (Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja, 25.3.2024). Kerätyn aineiston määrän vuoksi aineisto päädyttiin kuitenkin analysoimaan käsin. Teemoittelussa hyödynnettiin värikoodausta, joka tapahtui tulostamalla kyselylomakkeesta kerätyt vastaukset paperiseen muotoon. Tämän jälkeen vastauksista etsittiin samankaltaisuuksia ja ne merkittiin kullekin määrätyllä samalla värillä. Käytännössä tällä väriteemoittelulla luokiteltiin aineisto isompiin asiakokonaisuuksiin. Värikoodaus suoritettiin jokaiselle neljälle avoimelle kysymykselle erikseen. Jokaisesta kysymyksestä nousi esiin keskimäärin kolme teemaa, joista jokainen oli merkitty omalla värillään

Tutkimusta varten laadittu kyselylomake sisälsi neljä avointa kysymystä. Laadullisen kyselylomakkeen sisältämien avointen kysymysten tarkoituksena oli kerätä yksityiskohtaista tietoa tutkittavasta aiheesta. Näiden kysymysten avulla vastaajan oli mahdollista täydentää aikaisempia suljettuja vastausvaihtoehtoja omin sanoin. Avoimista kysymyksistä saatuja vastauksia hyödynnettiin tutkimustulosten esittelyssä esimerkiksi suorina lainauksina, sillä näiden lainausten avulla pyrittiin tuomaan vastaukset esille mahdollisimman alkuperäisessä muodossaan, vastauksen sisällöllistä ajatusta muuttamatta (Mäkinen, 2005, s. 185).

Aineiston ryhmittelyä toteutettiin tässä tutkimuksessa myös luokittelun avulla. Luokittelua hyödynnettiin, sillä sen avulla kerätty aineisto voitiin jakaa luokkiin ja näistä laskea, montako kertaa tietty luokka aineistossa esiintyi. Luokittelun on mielletty olevan kvantitatiivinen analyysi, joka toteutetaan sisällön teemoin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 105). Tässä tutkimuksessa luokittelua käytettiin kuitenkin tukemaan teemoittelua ja varmistamaan sen perusteella syntyneitä ryhmiä. Näiden molempien menetelmien hyödyntämisellä pyrittiin tarkentamaan tutkimuksen validiutta (Hirsjärvi ym., 2009, s. 233). Luokittelua hyödynnettiin

taulukon 1. tapaan, eli ensin vastauksista poimittiin alkuperäinen ilmaisu. Tämän jälkeen vastaukset pelkistettiin. Pelkistettyjen vastausten avulla saatiin muodostettua yläluokkia ja aihepiirejä kustakin tutkimuskysymyksestä erikseen. Yläluokkien muodostamisen jälkeen vastauksista poimittiin vielä yläluokkaa tarkentavia alaluokkia.

Taulukko 1. Esimerkki aineiston analysoinnissa käytetystä luokittelusta

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Yläluokka	Alaluokka
"Luokissa on liikaa huonosti voivia lapsia suhteessa aikuisten määrään. Myös monet huoltajat voivat huonosti, mikä heijastuu myös lapsiin ja opettajiin."	Huonosti voivat huoltajat ja lapset sekä niiden heijastuminen opettajiin.	Haastava oppilasaines	Oppilaiden psyykkinen oireilu
"Olin vakavasti työuupunut. Uupumukseen vaikutti kaikista eniten mahdollomat työolosuhteet, jotka johtuvat siitä, että ammattia ei oikeasti arvosteta yhteiskunnan tasolla."	Työuupumus, joka johtui työolosuhteista ja ammatin arvostuksen puutteesta.	Työn kuormittavuus ja uupuminen	Työolosuhteet
"Luokanopettajana piti ottaa palkatonta, jos piti hoitaa asioita päivän aikana. Luokanopettajana en voinut juurikaan vaikuttaa lukujärjestykseeni. Erityisopettajana teen lukujärjestykseni itse, joten voin vaikuttaa siihen paljon."	Omiin työaikoihin ja lukujärjestykseen ei voi vaikuttaa. Työpäivän aikana ei pysty hoitamaan muita tärkeitä asioita.	Työn joustamattomuus	Työaika ja -paikka

3.4 Tutkimusetiikka

Tutkimusta toteuttaessa on tärkeää muistaa sen eettisyys ja hyvä tieteellinen käytäntö jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tutkimuksessa noudatettiin tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisiä tutkimusmenetelmiä. Samalla huolehdittiin yksityiskohtaisesta suunnittelusta, toteutuksesta sekä raportoinnista (Hirsjärvi ym., 2012, s. 25). Tutkimukseen osallistuminen ei ollut pakollista eikä myöskään kyselylomakkeeseen vastaaminen. Osallistujilla oli mahdollisuus keskeyttää kyselylomakkeeseen vastaaminen milloin tahansa,

ilman minkäänlaisia seuraamuksia. Tutkimuksessa noudatettiin Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) laatimia ohjeistuksia tieteellisen tutkimuksen tekoon. Tutkittavan aiheen sensitiivisyyden sekä yksityisyyden suojan vuoksi koko tutkimus laajuudessaan kyselylomaketta myöden toteutettiin täysin anonyymisti (Kohonen ym., 2019, s. 5–8). Anonyymiudesta huolimatta tutkimuksessa kerättiin kuitenkin jonkinlaisia taustatietoja osallistujista, kuten ikä, sukupuoli, työkokemus sekä nykyinen ammatti. Vastaukset eivät kuitenkaan olleet yhdistettävissä toisiinsa, jolloin täysi anonymiteetti säilyi läpi tutkimuksen. Taustatietoja kerättiin, sillä haluttiin hahmottaa jonkinlaista kuvaa siitä, minkälaisista taustoista tulevia henkilöitä tutkimukseen osallistui.

Tutkimuksen eettisyydestä huolehditaan läpi koko tutkielman ja sen jälkeen. Kerätty aineisto siirrettiin Seafire-pilvipalveluun, jossa sitä säilytetään tietoturvallisesti tutkimuksen ajan sekä kaksi vuotta tutkimuksen suorittamisen jälkeen. Aineistoa säilytetään mahdollisia tulevia jatkotutkimuksia varten, joissa kerättyä aineistoa voitaisiin uudelleen hyödyntää. Mahdollisten jatkotutkimusten jälkeen aineisto tullaan tuhoamaan tietoturvallisesti. Lisäksi aineiston analysoinnissa käytetyt tulosteet tuhoataan heti tutkielman valmistuttua.

4 Tulokset

Tässä kappaleessa esitellään tutkimusaineistosta kerätyt tutkimustulokset.

Päätutkimuskysymyksenä tutkimuksessa tarkasteltiin opettajaksi valmistuneiden alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä. Tulokset saatiin aineiston teemoittelun avulla. Tutkimuksessa selvitettiin myös, miksi vastaajat olivat alun perin päätyneet opiskelemaan luokanopettajiksi. Lisäksi tarkasteltiin, olivatko luokanopettajaopinnot vastanneet osallistujien odotuksiin tulevaisuuden työelämästä.

4.1 Alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä

Kyselylomakkeessa avoimen kysymyksen avulla pyydettiin vastaajaa kertomaan tämän alanvaihtoon vaikuttaneista tekijöistä vapaassa muodossa. Aineiston käsittelyn jälkeen vastauksista nousi esiin kolme pääaihepiiriä: työn kuormittavuus, työn joustamattomuus sekä haastava oppilasaines. Tutkimuksessa nousi esiin, että kysymykseen alanvaihtoon vaikuttaneista tekijöistä 38,5 % osallistujista mainitsi työn kuormittavuuden. Vastauksissa, joissa puhuttiin työn kuormittavuudesta, tuotiin samalla esille myös työuupumus ja väsyminen liialliseen työmäärään, motivaation puute sekä ammatin arvostuksen heikkeneminen.

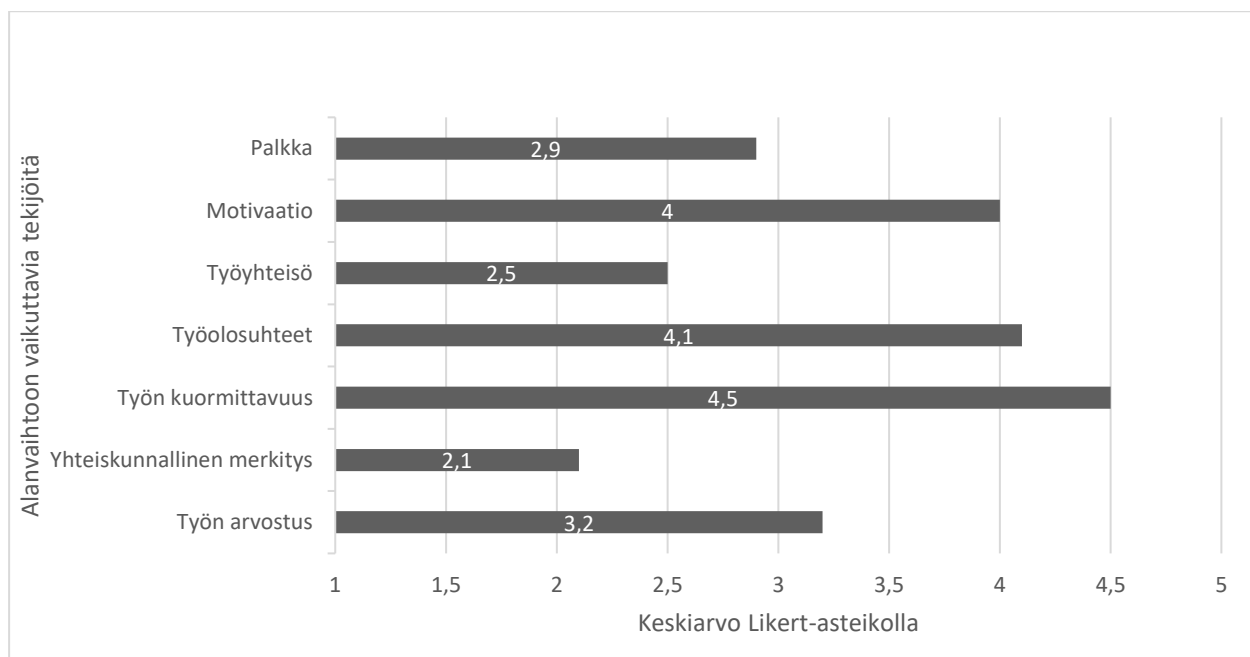
Työn joustamattomuutta kuvattiin vastauksissa muun muassa aikaan ja paikkaan sidottuna työnä, jossa kehitysmahdollisuudet koetaan hyvin vähäisiksi tai olemattomiksi. Osa vastaajista kaipasi enemmän vapautta työssään ja työajassaan. Lisäksi vastauksissa tuotiin esille olemattomat etenemismahdollisuudet ja kiveen hakattu palkkakehitys. Haastavaa oppilasainesta kuvailtiin esimerkiksi oppilaiden aggressiivisena käytöksenä, levottomuutena ja tottelemattomuutena. Vastauksissa todettiin haastavien oppilaiden vievän kaiken energian ja ajan tunneilla, jolloin muut oppilaat ja heidän saama tukensa jää väistämättä vähemmälle huomiolle. Vastausten perusteella myös oppilasmateriaalin heikkeneminen sekä erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden määrän lisääntyminen koettiin yhtenä merkittävistä kuormitustekijöistä.

”Koin arjen opettajan työssä kuormittavana, kun työ itsessään oli hektistä ja intensiivistä, ja lisäksi sitä oli vaikea rajoittaa. Helposti päätyi tekemään paljon töitä myös iltaisin ja viikonloppuisin, mikä taas vaikeutti palautumista.”

”Opettajan työn joustamattomuus ja huonot mahdollisuudet vaikuttaa omaan kalenteriin. Nykyisessä työssäni liukumat, mahdollisuus etätöihin, mahdollisuus tehdä työtä paikasta riippumatta.”

”Oppilaat olivat aggressiivisempia, rauhattomampia eikä sääntöjä noudatettu aiempaan tapaan. Erityisen tuen oppilaita oli koko ajan aiempaa enemmän. Väsyin hoitelemaan tappeluita, kiusaamista ja erityisesti lastensuojeluasiat olivat raskaita.”

Luokanopettajien alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä tarkasteltiin myös viisiportaisen Likert-asteikon avulla (Kuvio 3). Vastausvaihtoehdot olivat poimittu aikaisemmissa tutkimuksissa esiin nousseista kuormitustekijöistä sekä alanvaihtoon vaikuttaneista tekijöistä.

Kuvio 3. Alanvaihtoon vaikuttaneiden tekijöiden keskiarvot

Kuvion perusteella alanvaihtoon eniten vaikuttaneita tekijöitä vastaajien mukaan olivat työn kuormittavuus, työolosuhteet sekä motivaatio. Viisiportaisessa asteikossa työn kuormittavuuden keskiarvoksi muodostui jopa 4,5. Sen sijaan alanvaihtoon vähiten koettiin vaikuttaneen työyhteisö ja työn yhteiskunnallinen merkitys, jonka keskiarvoksi muodostui 2,1.

4.2 Luokanopettajaopintoihin päätyminen

Tutkimuksessa tarkasteltiin myös, miksi vastaajat olivat päätyneet opiskelemaan luokanopettajiksi. Näistä vastauksista syntyi useampia eri teemoja. Osassa vastauksista todettiin, että alalle oli päädytty vahingossa, ikään kuin ajautumalla. Vahinkoon oli vaikuttanut esimerkiksi se, ettei tuossa vaiheessa elämää vielä tiedetty mitä muutakaan lähdetäisiin opiskelemaan.

”Minulle oli aina sanottu, että olisin hyvä opettaja. Pidin lapsista ja itse koulunkäynnistä, enkä oikein tiennyt muista vaihtoehtoista.”

”Luokanopettajuus on lapsesta asti kulkenut ammattihaaveissa mukana. Tykkään touhuta monenlaista ja olla monessa mukana ja luokanopettajan ammatti tuntui sopivan monipuoliselta.”

”Halusin tehdä merkittävää työtä, jossa saa hyödyntää omaa luovuutta ja tehdä työtä ns. omalla persoonalla.”

Toisaalta monissa vastauksissa korostettiin luokanopettajan työn olleen haaveammatti aina lapsuudesta lähtien. Lapsuuden haaveammattin lisäksi osassa vastauksissa mainittiin suvussa esiintyvän paljon opettajia ja osa olikin hakeutunut alalle heidän kannustaminaan. Joissakin vastauksissa taustalla oli ollut aikaisempia positiivisia kokemuksia lasten kanssa työskentelystä esimerkiksi luokanopettajan sijaisuuksien tai iltapäiväkerho-ohjaajana toimimisen myötä. Viimeiseksi vastauksista muodostui aihepiiri, jonka mukaan alaa oli lähdetty opiskelemaan ammatin arvostuksen vuoksi ja työn konkreettisten ominaisuuksien, kuten luovuuden ja vapauden takia.

4.3 Opintojen luoma kuva todellisesta työelämästä

Kyselylomakkeessa osallistujilta kysyttiin, vastasiko luokanopettajaopintojen antama kuva todellisuuden työelämää ja vastaajan odotuksia. 60 % kyselyyn osallistuneista vastasi, etteivät opinnot vastanneet heidän odotuksiaan, kun taas 20 % vastaajista koki opintojen olleen heidän odotustensa mukaisia. Loput 20 % osallistujista vastasi kysymykseen ”en osaa sanoa”. Seuraavassa avoimessa kysymyksessä vastaajia pyydettiin kertomaan tarkemmin, millaisen kuvan luokanopettajaopinnot olivat antaneet todellisesta työstä. Tulosten luokittelun ja

teemoittelun jälkeen vastaukset pystyttiin jakamaan kahteen aihepiiriin: realistiseen ja epärealistiseen kuvaan.

”Opinnoissa luotettavimman kuvan työstä sai lähinnä harjoittelujen aikana, mutta niissäkään ei mitenkään valmennettu työn nykyisiin realiteetteihin (Wilma, kolmiportainen tuki, hankalat huoltajat, lasten ja nuorten pahoinvoinnin yleisyys jne.)”

”Luokanopettajaopinnot olivat kovin kaukana todellisuudesta. Ylimalkaisia tuntuunnetelmia ja suuria visioita. En tiedä mitä opettajuuteeni sain luokanopettajaopinnoista todella. Kaikki piti opetella itse, kun työelämään siirtyi.”

”Turhan ruusuisen ja teoreettisen kuvan. Vasta harjoitteluissa ilmeni työn ns. todellinen luonne. Koen, että opinnot eivät antaneet riittäviä eväitä toimia luokanopettajana peruskoulussa.”

Vastauksissa korostui erityisesti opintojen luoma epärealistinen kuva. 71 % kysymykseen vastanneista kertoi opintojen antaneen epärealistisen, joissakin tapauksissa jopa idealistisen kuvan todellisuuteen verrattuna. 35 %:ssa kysymykseen tulleista vastauksista kerrottiin opintoihin kuuluneiden harjoittelujaksojen tuoneen eniten todenmukaisen kuvan työelämästä todellisuudessa. Toisaalta eräät vastaajista kokivat harjoittelujenkin olleen epärealistisen idealistisia ja resursseiltaan täysin poikkeavia verrattuna todellisen työelämän tarjoamiin resursseihin. Osan vastaajien mielestä luokanopettajaopinnoissa keskityttiin liikaan aineenhallintaan, eivätkä harjoittelut antaneet todenmukaista kuvaa opettajan työn moninaisuudesta ja siihen sisältyvistä haasteista. Lopuissa vastauksissa todettiin opintojen antaman kuvan olleen jotakin realistisen ja epärealistisen väliltä.

5 Pohdinta

Tässä tutkimuksessa selvitettiin opettajaksi valmistuneiden henkilöiden alanvaihtoon mahdollisesti vaikuttaneita tekijöitä. Tutkimuksesta saatuja tuloksia tarkasteltiin aikaisempien tutkimusten rinnalla ja etsittiin näiden väliltä mahdollisia samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Tässä luvussa arvioidaan tutkimuksesta saatuja tuloksia ja mahdollisesti niihin vaikuttaneita tekijöitä. Lisäksi tarkastellaan jatkotutkimusehdotuksia sekä sitä, mihin kyseistä tutkimusta voitaisiin tulevaisuudessa hyödyntää. Osiossa pohditaan myös sitä, mihin tekijöihin tutkimuksesta saatujen tulosten perusteella tulisi tulevaisuudessa kiinnittää enemmän huomiota.

5.1 Tulosten tarkastelu

Aikaisempien tutkimusten mukaan alanvaihdon taustalla vaikuttaneita tekijöitä ovat olleet muun muassa työn kuormittavuus, palkka, hankaluudet oppilaiden sekä näiden huoltajien kanssa (Tuuliainen, 2018, s. 43). Edellä mainitut tekijät esiintyivät myös tässä tutkimuksessa. Erityisesti työn kuormittavuus ja haastava oppilasaines nousivat esille tutkimustuloksissa. Näiden tulosten myötä on tärkeää pohtia, miten työn kuormittavuutta pystyttäisiin vähentämään. Vastausten mukaan kuormittavuutta saattaisi helpottaa esimerkiksi resurssien ja vaikkapa apuopettajien määrän lisääminen luokkahuoneeseen. Haastavaan oppilasainekseen ja näiden oppilaiden psyykkiseen oirehdintaan olisi ensiarvoisen tärkeää puuttua moniammatillisella tasolla. Samalla resurssien lisääminen voisi helpottaa luokanopettajan työtaakkaa, kun tuentarpeiset oppilaat saisivat tarvitsemaansa apua.

Tutkimuksen tulokset tukivat aiempaa tutkimusta aiheesta. OAJ:n työolobarometrissa (2021) esille nousseet työuupumus sekä opettajien kokemaa vähäistä intoa työtä kohtaan esiintyivät myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Erilaiset konkreettiset tekijät, kuten palkka, resurssit, arvostuksen ja kunnioituksen puute vaikuttivat opettajien kokemaan työuupumukseen. Työuupumuksen taas nähtiin lisäävän alanvaihtoa tai sen suunnittelua. Näiden tulosten myötä olisi tärkeää pyrkiä korjaamaan konkreettisia työuupumukseen vaikuttavia tekijöitä. Opettajien työhyvinvoinnin lisäämisen kannalta olisi mielekästä tarkastella, pystyttäisiinkö työuupumusta ja sen kautta alanvaihtoa vähentämään esimerkiksi lisäämällä resursseja ja kohentamalla opettajien työstä saatavia palkkioita.

Tutkimustulosten mukaan luokanopettajaopintoihin oli joissakin tapauksissa päädytty niin sanotusti ajautumalla tai vahingossa. Opintoihin vahingossa päätymistä olisi tärkeää pohtia ja tarkastella, olisiko tämä tulevaisuudessa jollakin tavalla ehkäistävissä. Kuten osassa vastauksista todettiin, opintoihin ajautumisen seurauksena voi olla pettymys siitä, etteivät omat ennako-oletukset tai -ajatukset vastanneet opintojen todellista sisältöä. On tärkeää tarkastella, voitaisiinko opintoihin ”vahingossa” ajautumista ehkäistä esimerkiksi pääsykokeisiin tehtävillä muutoksilla. Luokanopettajaopintojen pääsykoetta suunniteltaessa ja tarkasteltaessa olisi hyvä kiinnittää huomiota siihen, vastaavatko pääsykokeen sisällöt itse opintojen tai tulevan luokanopettajan työelämän sisältöjä. Lisäksi pääsykokeiden sisältämässä soveltuvuuskokeessa voitaisiin keskittyä luokanopettajan työn konkreettisiin haasteisiin ja hakijan kykyyn suoriutua tällaisista hankalista tilanteista.

Kuten tutkimustulokset osoittivat, vastaajista 60 % mielestä opinnot olivat antaneet jollakin tapaa epärealistisen kuvan opettajan todellisesta työstä. Alanvaihtoa ehkäistäessä olisi tärkeää pohtia ongelmakohtia jo koulutusvaiheessa. Opintojen kehittämisen kannalta olisi mielekästä keskittyä tekijöihin, jotka tekevät opinnoista epärealistisia suhteessa työelämään. Vastaajien mainitsemissa ongelmakohtia olivat muun muassa liian kunnianhimoiset suunnitelmat esimerkiksi oppituntien parissa. Osassa vastauksista todettiin opintojen antaneen liian vähän konkreettista tukea luokanopettajana toimimiseen. Opinnoissa voitaisiinkin paneutua tarkemmin erilaisiin opettajien kohtaamiin haasteisiin, kuten lastensuojeluilmoitusten tai erilaisten tuen tarpeiden lomakkeiden tekemiseen.

5.2 Tutkimustulosten luotettavuus

Tutkimuksen ja tutkimustulosten luotettavuutta tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 132).

Tutkimustuloksiin ja niiden luotettavuuteen saattoi vaikuttaa tutkimuksen toteutustapana käytetty kyselylomake. Kyselylomake oli laadittu tätä tutkimusta varten ja se esitettiin, mutta se sisälsi paljon avoimia kysymyksiä, jotka saattoivat vaikuttaa osallistujan intoon vastata. On tärkeää huomioida, että avoimissa kysymyksissä on aina myös mahdollisuus väärinymmärryksiin ja erilaisiin tulkintoihin (Hirsjärvi ym., 2012, s. 231).

Kyselylomake jaettiin suljettuun Facebook-ryhmään, joka oli suunnattu alaa vaihtaneille tai alanvaihtoa suunnitteleville opettajille. Kyselylomakkeen esittelytekstissä pyydettiin

vastaaajiksi osallistumaan vain luokanopettajaksi valmistuneita, jotka ovat sittemmin vaihtaneet alaa. Pyynnöstä huolimatta kyselylomakkeeseen oli vastannut osallistujia, jotka tälläkin hetkellä työskentelivät luokanopettajina. Tällaiset vastaukset jätettiin huomioimatta, mutta on mahdollista, että myös muut vastaajat ovat saattaneet ohittaa tämän pyynnön. Näin ollen on mahdollista, että vastaajien joukossa on luokanopettajia, jotka tekevät kyseistä työtä edelleen. Toisaalta, kun kyseessä oli avoin, vapaaehtoinen ja täysin anonyymi kyselylomake, ei voida myöskään varmaksi todentaa, että jokainen vastaaja olisi todella valmistunut luokanopettajaksi. Tärkeää huomioitavaa on myös se, ettei sosiaalisessa mediassa jaetussa kyselylomakkeessa voida olla varmoja siitä, miten vastaajat suhtautuivat lomakkeeseen vastaamiseen. Tällaisella sähköisellä kyselylomakkeella ei voida varmentaa esimerkiksi sitä, vastasivatko osallistujat huolellisesti ja totuudenmukaisesti esitettyihin kysymyksiin. (Hirsjärvi ym., 2012, s. 195.)

Toinen mielekäs toteutustapa tälle tutkimukselle olisi voinut olla haastattelu, jonka avulla olisi voitu todentaa vastaajien ammatilliset taustat varmemmin kuin sähköisellä kyselylomakkeella. Tutkimuksessa käytetty kyselylomake oli kuitenkin aineiston kannalta sopiva valinta. Sen avulla saatiin enemmän ja laajemmin vastauksia, kuin mihin olisivat tutkijan resurssit riittäneet vastaavasti mahdollista haastattelua käytettäessä. Toisaalta haastattelun etuna on mahdollisuus kysymysten ja vastausten tarkentamiseen mahdollisissa epäselvissä tilanteissa (Hirsjärvi ym., 2012, s. 205).

Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin parantamaan huomioimalla sen reliabiliteettiä sekä validiteettiä. Reliabiliteettiä eli mittauksien toistettavuutta paransi tutkimuksen yksityiskohtainen suunnittelu ja tarkka raportointi käytetyistä menetelmistä. Menetelmien tarkan kuvailun lisäksi tutkimuksessa hyödynnetty kyselylomake on tutkimuksessa liitteenä (Liite 1) ja näin hyödynnettävissä myös tulevissa tutkimuksissa. Samanlaista tutkimusta ei olla aikaisemmin toteutettu, mutta menetelmäosion tarjoamalla ohjeilla tutkimus on toistettavissa uudelleen. Aikaisempien tutkimusten puuttumisesta huolimatta tutkimuksen reliabiliteettiä tukevat aikaisemmat samankaltaiset tutkimustulokset esimerkiksi OAJ:n työolobarometrin mittauksista (OAJ, 2021). Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi myös aineistonkäsittelyssä hyödynnetty luokittelu ja teemoittelu, jotka toteutettiin jokaiselle tutkimuskysymykselle samalla tavalla (Ronkainen ym., 2013, s. 130). Tutkimuksen validiteettiä eli menetelmien ja mittareiden käytön tarkoituksellisuutta tukevat tarkasti suunniteltu sekä

esitetattu kyselylomake. Lisäksi validiuteen vaikuttaa tarkka kuvaus siitä, miten ja millaisissa olosuhteissa tutkimus on toteutettu. (Hirsjärvi ym., 2012, s. 232.)

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysimenetelmiä on joissakin tapauksissa kritisoitu epäluotettaviksi. Tämä johtuu pääosin siitä, että laadulliset aineistot ovat usein varsin moninaisia. (Puusa ym., 2020, s. 146.) Tässä tutkimuksessa käytettyjen menetelmien luotettavuutta pyrittiin kuitenkin lisäämään rajaamalla varsin laajaa ilmiötä yksityiskohtaisemmaksi. Tutkimuksessa tarkasteltiin alanvaihtoa juuri luokanopettajien näkökulmasta. Lisäksi aihetta tarkasteltiin opintojen ja niiden luoman kuvan puolesta.

5.3 Jatkotutkimus- ja hyödyntämisehdotuksia

Tutkimusmenetelmänä käytetty kyselylomake tarjosi laajasti monipuolista aineistoa. Kaikkiin osa-alueisiin ei ollut mahdollista kandidaatin tutkielman rajoissa paneutua kovinkaan syvästi, joten osaa vastauksista käsiteltiin vain pintapuolisesti. Tämän vuoksi tutkimuksesta saatuja tuloksia olisi mielekästä hyödyntää myös mahdollisten jatkotutkimusten parissa, kuten esimerkiksi pro gradu -tutkielmassa. Jo kerättyjä aineistoja voitaisiin tarkastella yksilötasolla ja tutkia, vaikuttivatko esimerkiksi osallistujan työkokemus tai sukupuoli vastauksiin jollakin tavalla. Kyseinen tutkimus sellaisenaan voisi olla mielenkiintoista toteuttaa muutaman vuoden kuluttua uudelleen ja näin ollen vertailla näitä kahta saatua aineistoa sekä niiden mahdollisia yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia keskenään.

Tutkimuksesta saatuja tuloksia voisi olla tärkeää tarkastella esimerkiksi opettajien ammattiin ja työnkuvaan liittyvien muutosten suunnittelun ja niiden toteutuksen yhteydessä.

Tutkimuksesta saatu aineisto tarjoaa suoraa ja totuudenmukaista kuvaa opettajien näkemyksistä ja kokemuksista heidän työelämässään sekä tuo esille yksilöiden henkilökohtaiset mielipiteet. Muutamissa vastauksissa mainittu inklusio voisi olla myös mielenkiintoinen jatkotutkimuskohde. Inklusion vaikutusta opettajien asenteisiin ja työhyvinvointiin voisi olla tärkeää tutkia tarkemmin.

Lisäksi tutkimustuloksia voitaisiin hyödyntää työpaikoilla opettajien työympäristön ja -hyvinvoinnin kehittämisen yhteydessä. Kuten jo todettua, opettajien työhyvinvoinnissa on kehitettävää, minkä vuoksi tällaiset avoimista kysymyksistä saadut vastaukset voisivat antaa

tärkeää informaatiota työhyvinvointia heikentävistä tekijöistä. Samassa tutkimustuloksia voitaisiin hyödyntää pääsykokeiden sekä luokanopettajaopintojen sisällön suunnittelussa.

Lähteet

- Carver-Thomas, D. & Darling-Hammond, L. (2017). Teacher Turnover: Why It Matters and What We Can Do about It. Learning Policy Institute. Haettu 22.3.2024.
<https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED606805.pdf>
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (Keith R. B.). (2018). Research methods in education (Eighth edition). London; Routledge.
- Feldt, T., Mauno, S., Mäkikangas, A., & Feldt, T. (2017). Tykkää työstä: työhyvinvoinnin psykologiset perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heikkilä, M. (2019). Alanvaihto ja ammatillisen identiteetin muutos ruumiillisina tiloina ja tuntemuksina. *Aikuiskasvatus*, 39(1), <https://doi.org/10.33336/aik.80228>
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., & Sinivuori, E. (2009). Tutki ja kirjoita (15., uudistettu painos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Jokinen, H., Taajamo, M., Miettinen, M., Weissmann, K., Honkimäki, S., Valkonen, S. & Välijärvi, J. (2014). Pedagoginen asiantuntijuus liikkeessä -hankkeen tulokset. Jyväskylän yliopisto.
- Kallinen, T. & Kinnunen, T., Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/#otsikko-2>
- Kallioniemi, A., Toom, A., Ubani, M., & Linnansaari, H. (2010). Akateeminen luokanopettajakoulutus: 30 vuotta teoriaa, käytäntöä ja maistereita.
- Kauppi M., Vesa S., Kurki A-L., Olin N., Aalto V. & Ervasti J. (2022). Opettajat muuttuvassa koulumaailmassa, Opettajien työhyvinvoinnin kehitys opetussuunnitelmauudistuksen aikana, Työterveyslaitos
- Kohonen, I., Kuula-Luumi, A. & Spoo, S.-K. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019. Helsinki: TENK.
- Kääriäinen, P. (5.3.2018) Uupuminen uhkaa. Opettaja.fi Luettu 21.3.2024
<https://www.opettaja.fi/kolumnit-ja-pakinat/uupuminen-uhkaa/>
- Mäkinen, O. (2005). *Tieteellisen kirjoittamisen ABC*. Helsinki: Tammi.
- Niemi, H. (2000). Opettajankoulutuksen vaikuttavuus. Teoksessa R. Raivola (toim.) Vaikuttavuutta koulutukseen. Suomen Akatemian koulutuksen vaikuttavuusohjelman tutkimuksia. Helsinki: Suomen Akatemian julkaisuja 2.

- Niemi, L. (11.1.2023) Opettajat kertovat ongelmista, joiden takia he harkitsevat alan vaihtoa. Helsingin Sanomat. Luettu 21.3.2024 <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000009305514.html>
- Onnismaa, J. (2010). Opettajien työhyvinvointi. Katsaus opettajien työhyvinvointitutkimuksiin 2004–2009. Opetushallitus. https://www.researchgate.net/publication/314259763_Opettajien_tyohyvinvointi_Opetushallitus
- Opetusalan ammattijärjestö OAJ. (2021). Opetusalan työolobarometri 2021. https://www.oaj.fi/contentassets/14b569b3740b404f99026bc901ec75c7/oaj_opetusalan_tyoolobarometri_2021.pdf
- Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pyöriä, P. (2012). Työhyvinvointi ja organisaation menestys. Helsinki: Gaudeamus.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S., & Paavilainen, E. (2013). Tutkimuksen voimasanat (1.-2. p.). Helsinki: Sanoma Pro.
- Salmela-Aro, K., Upadyaya, K., Ronkainen, I., & Hietajärvi, L. (2022). Opettajien työn imu ja työuupumus koronapandemian aikana. *Kasvatus*, 53, 498–512. <https://doi.org/10.33348/kvt.125525>
- Salovaara, R., & Honkonen, T. (2013). *Voi hyvin, opettaja!* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tikkanen, T. (19.10.2018) Monen opettajan mieli kipuilee, mutta uskaltaako siitä kertoa muille. Opettaja.fi Luettu 18.3.2024 <https://www.opettaja.fi/tyossa/monenopettajan-mieli-kipuilee-mutta-uskaltaako-siita-kertoa-muille/>
- Tuomi J. & Sarajärvi A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*, Tammi
- Uusitalo-Arola L., Tuisku K. & Rossi H. (2022). Työuupumus (burnout). *Lääkärikirja Duodecim*. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00681>

Liitteet

Liite 1. Tutkimuksen kyselylomake

**TURUN
YLIOPISTO**

Opettajien alanvaihtoon vaikuttavat tekijät

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

Tällä kyselyllä pyritään selvittämään luokanopettajaksi valmistuneiden henkilöiden alanvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä. Alanvaihdolla tarkoitetaan opetustyöstä siirtymistä muihin tehtäviin. Kyselyyn vastaaminen on anonyymia. Vastaaminen on vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää milloin tahansa ilman syytä. Vastamiseen kuluu noin 5-10 minuuttia.

Huom! Kysely on tarkoitettu luokanopettajiksi valmistuneille henkilöille, jotka eivät kuitenkaan tällä hetkellä työskentele luokanopettajina. Mikäli et ole vaihtanut alaa, voit sulkea lomakkeen. Kiitos!

Alla oleva linkki vie tietosuojaselosteeseen, mikäli haluat tarkastella sitä.

<https://bit.ly/3us38Ne>

1. Ikä

- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 51-60
- yli 60 vuotta

2. Sukupuoli

- Nainen
 Mies
 Muu
 En halua vastata

3. Työkokemus luokanopettajana (vuosissa)

- Ei lainkaan
 0-2 vuotta
 2-5 vuotta
 5-10 vuotta
 10-15 vuotta
 yli 15 vuotta

4. Ammattisi tällä hetkellä**5. Miksi päädyit opiskelemaan luokanopettajaksi?****6. Millaisen kuvan luokanopettajaopinnot antoivat todellisesta työstä?****7. Vastasiko opintojen antama kuva odotuksiasi?**

- Kyllä
 Ei
 En osaa sanoa

Seuraava

Opettajien alanvaihtoon vaikuttavat tekijät

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

8. Valitse itseäsi parhaiten kuvaava vaihtoehto, kuinka paljon seuraavat asiat vaikuttivat alanvaihtoon:

	Ei ollenkaan	Vähän	Kohtalaisesti	Paljon	Erittäin paljon	En osaa sanoa
Paikka	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Motivaatio	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työyhteisö	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työolosuhteet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työn kuormittavuus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Yhteiskunnallinen merkitys	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Työn arvostus	☐	☐	☐	☐	☐	☐

9. Kerro edellisen kysymyksen valintojesi perusteella lisää alanvaihtoon vaikuttaneista tekijöistä, voit tuoda esille myös muita mahdollisia tekijöitä, joita ei oltu aikaisempaan kysymykseen listattu.